



Talen ontwikkelen zich razendsnel, maar zijn tegelijk aartsconservatief. Als nieuwe verschijnselen in de mensenwereld benoemd moeten worden, vindt men nieuwe woorden uit, maar vaak worden bestaande woorden hergebruikt en van een nieuwe betekenis voorzien. Soms is dat gewoon gedachteloze overname, zoals wanneer Nederlandstalige millennials nog steeds zeggen *Sorry, verkeerd gedraaid*, ook al hebben ze nooit een kiesschijf bediend. Of er wordt *muziek of een film gedraaid* terwijl er niets draaiends meer aan te pas komt. In het Duits wordt vanouds *eine Nummer gewählt* en *Musik* of *ein Video abgespielt*. Waar in de Nederlandse bioscoop *Five Feet Apart* draait, *läuft im deutschen Kino ‚Drei Schritte von dir‘*. Als in het Duits *ein Film gedreht wird* is dat een ander technologisch taalfossiel, daterend uit de filmpionierstijden toen aan de camera's nog handaangedreven zwengels zaten. Daarvan stammen ook nog Nederlandse samenstellingen als *draaidagen* en *draaiboek* af. Maar in het Nederlands wordt nog veel meer overdrachtelijk gedraaid, zoals in *De zaak draait goed* of juist *We draaien verlies*. Daar doen Duitstaligen niet aan mee. Zelfs een motor draait niet in het land van de kwaliteitsauto's, maar *läuft*. Wel kan de auto-industrie daar *ein Ding drehen*. Waar deze boeventaaluitdrukking vandaan komt is niet helemaal

duidelijk, maar de completere versie *ein krummes Ding drehen* stuurt de associaties in de richting van de metaalbewerking aan de draaibank en/of de rookwarenindustrie van voor de mechanisatie.

Bij technologische vernieuwingen wordt dus in het taalgebruik vaak aangeknoopt aan bestaande techniek. Maar ook kunnen metaforen uit heel andere betekenisvelden betrokken worden. Dat is bijvoorbeeld gebeurd bij *drone* 'dar, mannetjesbij'. Het Nederlands heeft het Engelse leenwoord in de betekenis 'onbemenst vliegtuig' geïmporteerd. Maar het Duits heeft het voordeel over een eigen woord met bijna dezelfde vorm en betekenis te beschikken: *die Drohne*. In het Engelse woord klinkt de oorspronkelijke betekenis 'eentonig gegons, gebrom' mee. In muziekvaktaal is de *drone* een bourdon, een aanhoudende bas- of boventoon zoals bij de doedelzak of draailier. Ook het Duitse *dröhnen* duidt een geluid aan, dat alleen wat minder direct aan onbemenste vliegtuigjes doet denken.

Er zijn ook gevallen waarin de gelijkens van een importwoord met een bestaand inheems woord verwarrend werkt, zoals bij het uit het Latijn geleende *irritieren*, dat in het Duits 'ergeren' kan betekenen, maar ook 'in verwarring brengen', door de gelijkens met

irreführen of *beirren*. De tweede helft van het Engelse leenwoord *website* lijkt toevallig erg op het Duitse woord *Seite*, hetgeen geleid heeft tot de veelgebruikte leenvertaling *Webseite*, maar ook tot veel begripsverwarring tussen *Website*, *Webseite* en *Homepage*.

De Duitse Wikipedia geeft in het lemma 'Website' als definitie: 'Eine Website (...), auch Webpräsenz, Webauftritt oder Webangebot, ist die – unter einer gewissen Domain zugefasste – Präsenz eines privaten oder unternehmerischen Anbieters im weltweiten Netz (World Wide Web). Zur Webpräsenz gehören Webseiten und optional vorhandene herunterladbare Dokumente. Anders ausgedrückt: Eine Webpräsenz ist ein virtueller Platz im World Wide Web, an dem sich meist mehrere Webseiten, Dateien und andere Ressourcen befinden, die üblicherweise durch eine einheitliche Navigation (durch Hypertext-Verfahren) miteinander verknüpft sind.' Een eindje verder: 'Die (...) häufige Bezeichnung *Homepage* setzt die eigentlich als *Homepage* bezeichnete Einstiegsseite der Webpräsenz mit der ganzen Webpräsenz gleich.'

Hallo, bent u daar nog? Het kan, zelfs in het Duits, wel helderder, zoals op verschillende sites van websitebouwers die geduldig aan hun potenti-

ele klanten uitleggen wat het verschil is tussen *Website*, *Seite* en *Homepage*. Bijvoorbeeld het Hamburgse bureau *elbnetz.com*: 'Umgangssprachlich verwenden wir in Deutschland für eine Webpräsenz überwiegend den Begriff „Homepage“. Nimmt man das englische Wort *Homepage* wörtlich (Home = Heim, Zuhause, Ausgangsposition; Page = Seite), kann man es am besten mit *Einstiegsseite* oder kurz *Startseite* übersetzen, also einer zentralen Komponente eines Internetauftritts. Wieso *Homepage/Startseite* nun synonym für den gesamten Auftritt verwendet wird, kann man nur mutmaßen. Vielleicht hat sich der Begriff *Homepage* zu einer Zeit eingebürgert, als die Internetauftritte mehrheitlich nur aus einer einzigen oder sehr wenigen Seiten bestanden? Man weiß es nicht.' Ik zie als een meer voor de hand liggende verklaring dat het woorddeel *-site* met *-seite* vertaald wordt en *-seite* weer terugvertaald met *-page*.

Hoe dan ook, de Duits-Engelse spraakverwarring plaatst de leraar Duits voor een dilemma: als in het Duitse taalgebied *Homepage* op grote schaal *website* betekent, moet je dat dan ook onderwijzen?

Waarschijnlijk kun je ze het best in een Duits-Nederlands leerlijstje zetten:

die Website, -s; die Homepage, -s; die Web-/Internetseite, -n; der Web-/Internetauftritt, -e; die Web-/Internetpräsenz, -en	website
die Startseite, -n	homepage, startpagina

Activerende vakdidactische opdracht: wat komt in het Nederlands-Duitse lijstje te staan? En waarom? EK ■



Het schooljaar is eigenlijk nog maar net op gang. En toch zijn veel collega's alweer gericht op de afsluiting ervan. PTA's, de aanloop naar het eindexamen en de afsluiting van het pas begonnen jaar. Het is dan heel interessant om eens over de schutting van de eigen school te kijken.

Redelijk onbekend bij velen is hoe het nu precies zit met de staatsexamens vreemde talen. Je moet dan zijn bij DUO, de Dienst Uitvoering Onderwijs van het ministerie van Onderwijs: <bit.ly/ltm-staatsexamens>. Er wordt heel wat gemopperd over het werk van deze dienst, maar eerlijk is eerlijk: voor de staatsexamens is er heel veel info te vinden waar je ook als docent van een reguliere school best wat aan hebt.

College-examens

Voor de goede orde: het staatsexamen is bedoeld voor mensen die niet (meer) deelnemen aan het 'gewone' voortgezet onderwijs. Per jaar kun je in een of meerdere vakken examens doen. Je kunt maximaal tien jaar doen over het beha-

len van een diploma. Het staatsexamen bestaat uit twee verplichte onderdelen: het centraal examen, hetzelfde als het centraal examen op reguliere scholen, en het college-examen. Dit college-examen vervangt de schoolexamens in het gewone voortgezet onderwijs. Voor de meeste vakken, ook de vreemde talen, bestaat het uit een schriftelijk en een mondeling deel.

De schriftelijke college-examens worden afgenomen in mei en juni. De mondelinge examens worden in juli afgenomen. Voor sommige vakken, ook de vreemde talen, moet je vóór 1 april een werkstuk en/of literatuurlijst inleveren. Dat komt nauw: wie te laat is, mag niet meer meedoen.

Op de site van DUO vind je uitvoerige vakinformatie voor alle types vmbo, havo en vwo. Kijken we bijvoorbeeld naar vmbo-bb en vmbo-kb, dan blijken de college-exameneisen daar al bepaald niet misselijk:

• *Schriftelijk college-examen*: schrijfvaardigheid. Voorbeelden van opdrachten

KLOPPEN UW GEGEVENS NOG?

Geacht lid, Levende Talen telt ongeveer vierduizend leden. Een goed bijgehouden ledenadministratie is cruciaal. Zo is het voor ons vakbondswerk van groot belang om te weten op welke school u lesgeeft, het onderwijstype en het BRIN-nummer. Wilt u uw gegevens controleren en zo nodig aanvullen? U kunt te allen tijde de gegevens op uw persoonlijke pagina van Levende Talen inzien en zelf wijzigen: <<https://leden.levendetalen.nl>>.

Vanzelfsprekend gaan we behoedzaam met uw gegevens om. Hartelijke groet en dank voor uw tijd en moeite. ■

Judith Richters (voorzitter Levende Talen)

OPROEP**Jaarverslagen Levende Talen**

Levende Talen is bezig alle jaarverslagen van de vereniging te verzamelen, maar die van 1978 tot en met 1987 en 1989 tot en met 2002 ontbreken in het archief. Mocht u nog jaarverslagen uit die jaren in uw bezit hebben, dan zou u ons daar zeer mee helpen. Het origineel (of een kopie mag ook) mag u sturen naar Bureau Levende Talen, Antwoordnummer 4184, 3500 VB, Utrecht. ■

Jos Canton

in dit onderdeel zijn: het schrijven van een eenvoudige persoonlijke brief of e-mail, een blogbijdrage, eenvoudige notities en boodschappen, het invullen van een standaardformulier et cetera.

- **Mondeling college-examen:** 25 minuten. Direct vóór dit examen krijgt de kandidaat 20 minuten tijd om zich voor te bereiden aan de hand van een casus (een tekst en/of afbeelding) die hij in het voorbereidingslokaal ontvangt. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld: praktische zaken uit het dagelijks leven, actuele zaken, een beroep et cetera. Over het onderwerp wordt een gesprek in de vreemde taal gevoerd. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan kennis van land en volk. Van de kandidaat wordt verwacht dat hij de gestelde vragen begrijpt, daarop kan reageren en actief deelneemt aan het gesprek.

- **Posterpresentatie:** het mondeling college-examen begint met een presentatie van circa 5 minuten in de betreffende vreemde taal op basis van een zelfgemaakte poster op A3-formaat. De kandidaat is vrij in de keuze van het onderwerp, maar moet dit wel ruim van tevoren schriftelijk melden.

- **De luistervaardigheid** wordt beoordeeld tijdens het gesprek.

Voor vmbo-gl en vmbo-tl komt daar in het mondeling nog een gesprek over gelezen boeken bij. Het gaat daarbij om zes titels: drie boeken uit een vaste lijst met titels waar je je aan moet houden, een songtekst of gedicht, en twee artikelen die de kandidaat zelf uitkiest. Info over wat je hebt gelezen moet je van tevoren opsturen. Te laat? Einde voorstel-ling!

Oefenmateriaal

Voor havo en vwo ziet het er in principe vergelijkbaar uit. Ook hier het gewone centraal examen plus een schriftelijk en mondeling college-examen, waarbij de eisen navenant zwaarder zijn en het examen ook meer tijd kost. Je moet bijvoorbeeld een e-mail schrijven van minimaal 200 woorden. Die moet aan een aantal conventies voldoen.

Bij het mondeling komt de literatuur nadrukkelijk om de hoek kijken. Voor havo gaat het om vier gelezen werken uit een keuzelijst vanaf het midden van de negentiende eeuw (waarvan je één mag vervangen door een aantal gedichten). Je mag kiezen of je het examen in de vreemde taal of in het Nederlands wilt doen. De vragen die gesteld worden, kunnen betrekking hebben op: auteur en periode waarin deze leeft/leefde, genre, inhoud, structuur enzovoort; bij de gedichten kan het gaan over rijm, metrum, beeldspraak. Wat je leeservaringen betreft: je moet beargumenteerd verslag kunnen uitbrengen van je mening, gevoelens en ideeën over de gelezen werken. Voor vwo zijn de eisen zwaarder: zes gelezen werken, literatuurgeschiedenis van 750 tot nu, literaire begrippen, inzicht in de achtergronden en dergelijke. Ook hier geldt: info over wat je hebt gelezen moet je van tevoren opsturen.

Het aardige van de DUO-site is dat er ook oefenmateriaal op staat: <bit.ly/lm-college-examen>. Daar kun je ook gebruik van maken als docent aan een reguliere school, bijvoorbeeld voor het eigen PTA. En er zit best veel fraais bij. ■

Kees van Eunen

<www.bntl.nl/bntl>

De Bibliografie van de Nederlandse Taal- en Literatuurwetenschap (BNTL) bevat Nederlandse, Vlaamse en buitenlandse titels van publicaties over Nederlandse taal- en letterkunde uit de periode 1940 tot heden (dus geen primaire literatuur), waar mogelijk met een link naar de digitale volledige teksten. De BNTL wordt onderhouden door een interne redactie, maar ook gebruikers hebben de mogelijkheid om titels in te voeren.

<www.demondvoorbij.com>

Sinds half augustus bestaat De Mond Voorbij, een blog over meertaligheid. Dit blog wordt geschreven door Caryn 't Hart, een neerlandica die in Denemarken woont. De site gaat over meertalig opvoeden en leven en bespreekt vragen als: Is jouw meertalige opvoeding een bewust beleid, of doe je maar wat? Waar ben je trots op, voor wat betreft deze opvoeding? Is er iets 'misgegaan' in jouw meertalige opvoeding en kun je dat nog 'fiksen'? Wat zijn jouw tips voor iemand in deze situatie?

<bit.ly/lm-nytimes>

Op The Learning Network van de New York Times zijn veel lesideeën te vinden voor Engelse taal en literatuur, maar ook op het gebied van mediawijsheid. De rubriek 'What's going on in this picture?' biedt bijvoorbeeld dagelijks een nieuwsfoto aan met passende vragen voor een klassengesprek. In 'Writing prompts' worden leerlingen vanaf dertien jaar uitgenodigd te reageren op een forum over aansprekende actuele onderwerpen.

<www.meesterklaas.nl>

Deze website biedt (naast alle spelling voor het basisonderwijs) de mogelijkheid voor het voortgezet onderwijs om gratis een jaar lang gebruik te maken van de uitgebreide leer-oefenmodules over werkwoordspelling, zinsontleding en taalonderwerpen.

<bit.ly/lm-diff>

Wie onderwijs geeft en rekening wil houden met de verschillen tussen leerlingen, moet differentiëren. Elke school en elke leraar staat voor deze opgave. Er is in het onderwijs veel ervaring opgedaan met differentiatie. Tegelijkertijd is differentiëren een complexe vaardigheid waar veel leraren graag meer over willen weten. De Kennisrotonde en het NRO hebben daarom een uitgebreide literatuurstudie gedaan om antwoord te vinden op de vraag: wat werkt er nu echt als een leraar recht wil doen aan de verschillen tussen leerlingen in de klas? De publicatie *Differentiatie in de klas: Wat werkt?* is het resultaat van deze studie.

<bit.ly/lm-meert>

Op deze open-sourcewebsite zijn 29 artikelen over meertaligheid bijeengebracht. De stukken gaan over het vergroten van kennis over meertaligheid en van taalbewustzijn, en over het inzetten van pedagogische en didactische tools in de meertalige klas die de docent helpen om het aanwezige talige repertoire van de leerder zo goed mogelijk te benutten.

<bit.ly/lm-rembrandt>

2019 staat in het teken van Rembrandt van Rijn, omdat het precies 350 jaar geleden is dat de schilder overleed. Naar aanleiding van dit Rembrandtjaar presenteert het Instituut voor de Nederlandse Taal een gelegenheidswoordenboekje met zeventiende-eeuwse schilderstermen. Wat is *smalt* voor kleur en waar is een *vispenseel* van gemaakt? Kan een doodeerlijke schilder toch een afzetter zijn en is een tronie alleen iets voor boeven? In het onlinewoordenboekje *Woorden voor Rembrandt* heeft het Instituut voor de Nederlandse Taal (INT) schilderstermen uit de zeventiende eeuw verzameld, die Rembrandt ongetwijfeld kende en gebruikte. Het boekje bestaat uit 63 trefwoorden: voor elk levensjaar van de schilder één.

<www.lezeninhetvmbo.nl>

Stichting Lezen en SLO hebben de handen ineengeslagen om de belangrijkste informatie over leescompetentie en leesmotivatie op het vmbo op Lezeninhetvmbo.nl bijeen te brengen. Het uitgangspunt daarbij is dat vmbo-leerlingen plezier beleven aan lezen en uitgroeien tot competente lezers. Voor veel vmbo-leerlingen is dat geen vanzelfsprekendheid, terwijl het belang van goed lezen in onze geletterde samenleving evident is. Op de website wordt praktische aan-de-slag-informatie aangeboden, gekoppeld aan recent lees- en taalonderzoek gericht op het vmbo.

<bit.ly/lm-talenbeleid>

Hoe ondersteunen andere Europese landen het onderwijs van hun taal en cultuur in het buitenland? Dit onderzoek van de Taalunie laat zien hoe andere landen in Europa het onderwijs in hun taal en cultuur in het buitenland ondersteunen in vergelijking met Nederland en Vlaanderen.

<howtowilhelmus.nl>

In 2017 besloot de regering dat alle scholieren in Nederland het Wilhelmus in zijn historische context moeten leren kennen: 'om de kennis over onze gedeelde geschiedenis, waarden en vrijheden te vergroten. Deze maken ons tot wat we samen zijn.' Naar aanleiding daarvan heeft SLO en de Universiteit Utrecht een online lespakket ontwikkeld voor leerlingen van 12 tot 15 jaar. Op de website vinden leerlingen en docenten een documentaire en lesmateriaal over de tekst en de muziek van het Wilhelmus. Er zijn uiteenlopende muzikale versies van het lied te beluisteren, van een Frans spotliedje dat de oorspronkelijke melodie leverde tot de plechtige versie die in 1932 officieel als ons volkslied werd ingesteld. Leerlingen kunnen zich verdiepen in de historische en muzikale context, hun eigen muzikale versie maken, en zelf een oordeel vormen over wat het Wilhelmus voor hen betekent.